Tečaj XVIII. **NOVICE** List 47.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 21. novembra 1860.

Koza kmetijstvu koristna žival.

Kar je krava za bogatina, to je koza za reveža; daje mu namreč mleka, sira, pa tudi nekoliko masla. Zato se nahaja le pri revniših kmetih, kterim, naj stanujejo v dolinah ali pa v goratih krajih, primanjkuje klaje, da bi eno ali dvoje kravčet rediti mogli. Namesto njih si omislijo dvoje, troje ali čvetero koz, ktere se od perja živé, meje in muljave ob potih preredé.

Koza je res prav za prav za reveže stvarjena; ona se rada človeka derží, in je zadovoljna, če tudi po malem in slabe kerme dobiva. Skorej bi djal, da vse, tudi suho in pusto ščetinasto travo, zeleno in suho perje rada jé; leševe, bukove, topolove, jelševe, hrastove in mladike raznega germovja muli, da je veselje; vse je za kozo dobro, na najbolj pustih pašnikih in stermih pečinah, kamor goveda priti ne morejo, ali pa kjer ni cempera paše za-nje, se koza nažrè. S tem se pa koza kmetu najbolj prikupi, da ni draga, toraj si jo vsak revež lahko omisli; verh tega je tudi zlo rodovitna, in, če se le skerbno glešta, in če se ji dosti piče dajè, skor bolje molze kakor marsiktera krava.

Pa ne samo zastran molže je koza hvale vredna, tudi meso od dobro rejene koze je koštrunovemu jako enako; nje koža je dobra za rokovice; kozjo dlako in rogove, loj, kakor tudi kozjek, z eno besedo, vse zná umen gospodar porabiti in si v prid spraviti.

Al ne samo pri bajti bornega hribovca je koza koristna žival, temuč tudi v hlevu poleg krave premožnega gospodarja se pri kmetijstvu ta koristna žival nahaja in zastran posebnega prida redí.

Koz ne redé kmetovavci samo ondi, kjer jim sveta ali tako rekoč kozje kerme primanjkuje; ampak večidel le zato, da si pri kozji reji manjši posestniki kolikor toliko bolj opomorejo; ravno iz tega cilj in konca so se v poslednjih časih tudi premožniši kmetje kozje reje poprijeli, akoravno imajo toliko kerme, da bi lahko po dvoje in troje krav redili; pravijo, da so s kozjo rejo res prav zadovoljni.

Naša domača koza je, kakor nekteri pisatelji terdijo, bezvaržkega rodú (Capra aegagrus), ktera še dandanašnji na kavkaških, perziških in pirenejskih planinah divja živí. Skoraj povsod, kamor koli se je človek podal, mu je priljudna koza nasledovala; zato se je pa tudi po vsem svetu razširila in udomačila. V Guineji in druzih gorkih deželah se nahaja nekoliko manjša; na Rusovskem kakor tudi v druzih merzlih deželah pa je večjega plemena kakor naša domača. V nekterih deželah, kakor na nekterih laških in kanarskih otokih, posebno pa v Madejri, se je koza sčasoma jako podivjila; toda če je koza še tako divja, jo človek vendar le kmali privadi, da se ga derží in je kmali vsa domača. Na otoku Fernandec v Avstralii so se zdivjane koze od leta 1705 tako pomnožile in zaredile, kakor na ravno poprej imenovanih otokih, da so jih lovci streljali kakor pri nas zajce.

Tudi v starih časih je bila koza že domača žival. Abraham, stari očak, je imel med svojimi čedami mnogo koz, in pozneje se je ta koristna žival pri Perzijanih, Arabcih, Gerkih in Rimljanih zaplodila, in skoraj bi rekel, da je ob rimskih časih v naše kraje po Rimljanih pripeljana bila, posebno pa pod Karolom Vélikim, kteri si je vseskoz prizadeval, kmetijstvo in živinorejo na višjo stopnjo povzdigniti. Od tistih koz, ki so se na cesarjevem dvoru redile, so se rabili rogovi, koža in meso. Na pašo se takrat niso smele goniti, ker so po gojzdih preveč škode napravljale, tem bolj pogostoma so se v hlevih domá redile.

V Ameriko je prišla perva koza po znajdbi te dežele; K. Kolumb jih je o drugem prihodu v Ameriko iz kanariških otokov več seboj vzel in v ti deželi zaplodil, kjer so se sčasoma tako zaredile, da jih je skor toliko kakor kobilic. Tudi v Avstralijo so se koze iz Evrope zaplodile, pa silno požrešni psi, ki jih je tù neizrečeno veliko, in so tukajšnim deželam res strašna šiba, ne dajo mirú manjši živali, naj so domači zajčki, kozé, ovce in druge enake živali. (Dal. sl.)

Kako je in kako bi bolje bilo na Pivki.

II. Poljedelstvo.

(Dalje).

Naštete tri premembe so pa zato potrebne, ker se drugače ne more druga letina pridelati, tako bi se pa. Namreč zadnje pšeničnice naj bi se kakor hitro je moč požele, potem pa prec zorale in obsejale. Večkrat bi tudi ajda še kaj lepo dozorela, vendar bi se moralo ž njo le bolj po malem. Repe bi pa za pšenico lahko pridelali vozove in vozove in ž njo redili polne svinjake svinj in prascov. Ne bilo bi treba celo zimo krompirja v zevenci ali oblici kuhati in korenja le za ime beliti, po njem bi se lahko špehovica cedila, pri zelji marsikaka jeternica skuhala in žgancom debeli ocverki pomagali v gerlo. Marsikak prešič bi se lahko v Terst ali kacemu kerčmarju prodal. Pa ne le prešičev, tudi krave bi z repo kaj lepo redili, da bi bile lepe gladke in debele, in bi se mleka namolzlo polno golido, ali kjer bi bilo več molznih krav, poln škaf. Potem bi se prilegla kaša; koliko bi se naredilo sira in masla za dom in prodaj! Da krave repo rade jedó, vsak Pivčan dobro vé, sosebno če je kedaj blizo repne njive pasel.

To pa ni moja fantazija; to sem na Pivki kolikokrat slišal, preden sem misliti znal.

Perve pšeničnice bi pa morale prazne ostati, in sicer zato, ker jih je treba že prec drugo polovico septembra zorati in obsejati kot zadnje pšeničnice, do kterega časa bi repa še ne bila nič prida, da ajde kar v misel ne jemljem.

Drugače kot zdaj bi bilo treba obdelovati tudi polje, ktero Pivčanje sploh „v senožetih“ ali enako imenujejo. To polje namreč dalje od vasí leží in ni v tistih šest delov vredjeno, al ker je preveč odročno, ali pa ker ima drugačne naravne lastnosti, in ral med košenino namešano. Le v tem delu posestva je od soseske kmetu pripuščeno obsejati njivo, s čemur hoče. Zato pridejo v te njive vse setve in sadeži, kteri v polje, in sosebno detelja, korenje, repa, lan, zelje itd., tudi turšica, če komu na misel pride jo sejati.

Pa kako dolgo ima rastev tù odlog? Le teden dalje,

kot v korenjevih njivah, to se pravi, le za ime dalje. Zakaj ko začnejo kvaterni teden za pšenico orati, tebi nič meni nič, župan mora po vasi oznaniti, da naj domú spravijo vse, kar raste, tudi zelja ne izvzemši, ali pa gredó varovat, zakaj kvaterno nedeljo mora čeda čez vse. Nekteri kmetje, se vé, da se jezé, pa če nočejo, da jim čednik in pastirji krompirja ne popečejo in blago vsega druzega ne požre, morajo ubogati. Le v kakošni ogradi je vse do svojega časa varno. Kako tedaj je mogoče, da bi Pivčanje redili blago in kaj prida pridelali! Dokler bo njih kmetovanje v sedanjem stanu, nikoli ne!

Kakor sem že rekel, pastirovanje je mnogo nadlog krivo. Krave tedaj v hlev, in v hlevu jih rediti; polju pa odlog, da na njem zoré pridelki do svojega časa! Tega ne rečem, da bi nikoli ne smeli krav na njivo ali v senožet izpustiti na pašo, saj to dobri in umni kmetje povsod delajo. Čemu bi neki bil tisti plevél, kteri v jeseni po njivah raste? Al ravno to terdim, da naj bi Pivčanje tako pasli, kakor zvedeni kmetje drugod; kdo bi jih pa tega najložej navadil, sem že več kot enkrat povedal.

Posebno pa se grajati mora, da so Pivčanje o pšenični rali taki stiskavci s senom in deteljo. Pozimi, ko blago brez dela v hlevu leží, mu valé po cele koše vsakoršne kerme, namesti da bi varčno največ z rezanco kermili; o rali pa, ko živinče celi dan plug ali brano vlači, ga ne izprežejo opoldné k jaslam, ampak po njivi, da naj se pase; ponoči pa namesti mu domá večerje in počitka privošiti, naj se pase do enajste ure, do polnoči ali še čez! Ga mora v plugu griža gnati, da je vedno v nevarnosti, kdor za njim klešči.

Poslopja imajo Pivčanje v primeri z druzimi Slovenci prav dosti prostorne, čedne in pripravno uredjene, tako da bi lahko vsacega soseda poslali si hišo prezidat, kteri bi se prederznil, jim zanikernost v teh zadevah očitati. Še preveč zidajo. Čemu so polzemljakarjem in maseljčarjem hiše v nadstropja zidane s štirimi in več shrambami, ki pogostoma še v dve nimajo kaj staviti? Več vasí je na Pivki, ktere so čedniše kot marsikter terg ali celó mesto na Krajnskem. Da bi le v lepih hišah vselej tudi primerno blagostanje domá bilo! Navadno stojí pivška hiša tikoma pri cesti ali vaški poti, drugo poslopje se pa steza od nje na vert. Kjer je hiša s ceglom krita, je drugo poslopje navadno od nje ločeno in s slamo krito; kjer je pa tudi hiša s slamo krita, stojí vse pod eno streho. Pri zadnjih se steza dvorišče ali borjača (dvorjača) poleg celega poslopja in je na unih treh straneh ograjena z zidom ali pa s plotom, malokje z živo presko, ktere bi bilo na Pivki lahko več viditi. Pri unih je največ prostorno dvorišče med hišo in med drugim poslopjem ležeče, na levo in desno z visocim zidom obzidano. V enem kotu zraven dvorišča je goveji hlev, za njim pa ovčji; vès ostali prostor pod odrom imenujejo lupo, v ktero o žetvi vse snopje z njiv speljajo in tako zložé, da le ritovje vèn gleda, klasje je pa notri skrito; tako mu ne morejo ne kokoši ne druge zobalke škodovati. Ko to pomlatijo, napeljajo notri krompirja, repe, korenja, da se tù ohladí in posuší, potem ga še le v hrame spravijo. Pozneje v jeseni pa ta prostor založé s steljo, frodljem, slabšim senom, ktero še le mesca oktobra po gorah nakosé, in z enacimi rečmí.

Kdo ne vidi tù prav dosti lepega reda? Vendar bi bilo še marsikaj želeti, kar bi se pa Pivčanom počasi samo udalo, da bi le začeli bolj pogostoma „Novice“ in kmetijske bukve prebirati ter se po njih ukih ravnati, ali svoje kmetovanje kolikor toliko vsaj tako predelavati, kakor sem v tem spisu nasvetoval in kar se košnje, žetve in mlatve tiče, v unih dveh večkrat omenjenih listih „Novic“.

(Dalje sledí.)

Živinozdravilska skušnja.

Zoper čerm ali bolezen na vranici,

to je, tisto hudo bolezen, ki se najraje poleti v hudi vročini, pa tudi drugekrat v soparnih hlevih pod mnogoverstnimi podobami prikaže in živino nanagloma umorí, ker ji krí gosta in černa postane, se je po novejih skušnjah spet dobro poterdilo tisto zdravilo, ki so ga „Novice“ že pred več leti priporočevale, pa se je menda pri nas že preveč pozabilo; — to zdravilo je košenilni salmjakovec, ki ga vsak apotekar naredí, ako v 1 funtu salmjakovca (Salmiakgeist), 1 lot v prah zmlete košenilje (Cochenille) v dobro zamašeni steklenici skozi 24 ur namaka in potem lepo rudeči salmjakovec precedi in shrani.

V naše veliko veselje smo brali v gospodarskem časniku „Landw. Anz. für Kurhessen“ nove skušnje s tem zdravilom, ki njegovo veliko moč skoz in skoz poterjujejo. Gospod Riedl piše o njem tako-le:

„Ni boljega zdravila za to nevarno bolezen — al od konca do kraja (konsequent) se mora izpeljati in ne jenjati, če v pervem hipu živini ne odleže. Meni je krava tako nevarno zbolela, da ji nisem ne ure več življenja dal. Ob 11. uri dopoldne je bilo. Berž ji dam 80 kapljic košenilnega salmjakovca v treh skledicah vode, vsakih 5 minut ponavljam to; ko sem 6krat ponovil, pa ji še ni dosti odleglo, ji dam 140 kapljic na enkrat. Med tem jo ukažem po herbtu s čistim salmjakovcom ribati in vsako uro klištiro z merzlo vodo (1 bokal vode) in 2 kvinteljcoma košenilnega salmjakovca dati. Ob eni sem jo dal po herbtu prav dobro z merzlo vodo politi in potem s slamo dergniti. Odsihmal ji dam vsake pol ure spet košenilnega salmjakovca, pa čedalje manj na enkrat; ob 6. uri sem jo dal še enkrat z merzlo vodo politi. Ob osmih zvečer je bila popolnoma zdrava; je segla po klaji in je začela prežvekovati. Ponoči smo ji dali še vsako uro 80 kapljic, drugi dan še 6krat po 80 kapljic, tretji pa 3krat — in krava mi je bila zdrava, da je kaj. — Kmali so ravno tako ozdravljali 2 bolna vola in kravo, in povsod so bili ravno tako srečni, ker so stanovitno do konca tako ravnali. Pušati se bolni živini pri tem zdravilu ne smé“.

Tako govoré nove skušnje; naj ima tedaj vsak gospodar, ki ima svojo živino rad, zmiraj nekoliko košenilnega salmijakovca pri rokah!

Za hišo kaj.

(Madeži od oljnatih barv na šipah se odpravijo) z žajfo, ne pa s terpentinom in sodo. Kdor je dal oknja barvati s kakošno koli oljnato barvo, je vidil, da se mu pomažejo ž njo šipe. Nič drugega ne odpravi teh madežev tako gotovo kakor žajfa in sicer navadna černa žajfa, s ktero naj se madeži dobro namažejo in več ur namazani pustijo. Tudi penzeljni oljnatih barv se najbolj po žajfi omečijo in očedijo.

Zakaj se pri nas toliko zvonov ubije?

Zvon je draga stvar, in pogostoma pri zvonarji biti prizadene ljudém preobilnih stroškov.

V letošnjih „Drobtinicah“ pod nadpisom „Zvonovi“ razodevajo častiti gosp. fajmošter Hašnik s poučljivo besedo, da največ je krivo toliko ubitih zvonov tisto drobno zvonjenje, ki se pri nas imenuje priterkovanje. Gospod fajmošter pišejo o tem tako-le:

„Slavnoznani zvonar Anton Samasa mi je povedal, da naj več zvonov se po slovenskih krajih ubije, ker še zmiraj tisto drobnjenje imajo, ktero zvonovom največ škodje. Lahko umemo, zakaj da se takrat največ zvonov ubije, kadar na drobno zvonijo (klenkajo, priterkávajo), ker takrat se le

na eno plat bije. Naj bi se torej mežnarjem in fantom, ki vsi sploh neizrečeno veselje imajo, prav dolgo tudi po celi uri zvoniti, ojstro prepovedalo, ob sabotah za večernice in ob nedeljah za juternico ne več kot 15, ob večih praznikih pa 20 minut na drobno zvoniti. Pri procesijah pa naj se tako zvoni, da zvonovi tečejo, ne pa le samo na eno plat zvona vdarjati. V nekterih krajih je navada, kadar kak bogatín umerje, in če se mežnarju še posebej kaj plača, da se mu po celi uri na drobno zvoni, in vse sorte vižice se delajo, kakor da bi hotli s tem kaj veselega naznaniti. Take baharije nikar ne terpite, ampak merliču se naj zvoní, kakor se spodobi. Neki učen in brumen duhoven iz nemških dežel, slišati večernicam pred velikimi Svetkami na drobno zvoniti, me vpraša, kaj da tako zvonjenje pomeni? in ko mu povem, da večernicam jutrajšnega praznika tako zvonijo, smehlaje dalje vpraša: Ali je juteršni praznik samo za otroke, ker tako po otročje zvonijo?"

„Komur je zvonjenje izročeno, mora večkrat pogledati, ali se goš že ni nategnila, za ktero kembelj visi; ako se goš zlo nategne, pride kembelj prenizko, preveč na rob bije, in ker je rob zvona že tenek, ga lahko izkerha ali celó ubije".

Slovenske národne potrebe.

Spisal K. Žavčanin.

II.

Ta — drugi oddelek mojega sostavka pišem poduplivom dveh zlo važnih zgodb. Perva je cesarski diplom od 20. listopada. Ta cesarski diplom, mislim, bi me bil upravičil še marsiktero stvar pri glavnih naših narodnih potrebah v spomin vzeti, ktero sem zamolčati moral, k večemu, da sem memogredé z zobmi zaškripal; na priliko, zedinjenje vseh slovenskih pokrajin v eno kronovino, kar so „Novice" *že pred 10 leti tako živo zagovarjale*, in je unidan tudi „Glasnik" enkrat bil omenil; al omemba sama ne zadostuje. Kar se pa na pravem mestu ne pové, je bolje, da se pozneje tudi zamolčí; zato se tudi pri ti stvari dalje zaderžaval ne bodem.

Drugo, kar me je pa skoro čisto zavzelo in kar je za nas Jugoslovane sila važno, je Kurelacevaknjiga: „Recimo koju". Ta knjiga se ne sme brati, postavimo, za kratek čas; te knjige se moramo učiti. Tudi v naši pisarii se je že začela teorija eufonistike pojavljati, zato bi jo posebno tistim našim pisateljem priporočil, ki se bahajo, da imajo tako tenke ušesa, tako oster posluh in tako razgoveten izgovor besed, da jim celó etimologije ni treba! Ve „Novice" ste nam obljubile, da nam bote svoje misli o tej knjigi pri priložnosti povedale;*) ne vem, al ste do sedaj samo odlagale, ali ste morebiti celó odložile. Zagrebške „Nar. Nov." so prinesle kritiko pervega dela z obečanjem, da kritika drugega dela pride pozneje; ali do dandanas je še niso prinesle. Qui tacet, consentire videtur. Zagrebška šola dobro uvidi in spozná vse napake svoje pisarije, pa vendarle pri nji ostaja. Zakaj? mislim, da zgolj zato, ker noben Zagrebčan serca nima pričeti! Ravno taka je, malo da ne, tudi pri nas. Večidel smo prepričani, da bi bilo bolje tako, kakor ovako, pa vendar le ostajamo terdovratni grešniki! Bog se usmili! Pa kam sem zabredel? Oprosti, dragi bravec; česar je serce polno, usta prekipijo.

„Naše narodne potrebe" — to je naslov mojega sostavka; nazaj tedaj na pervo pot!

Slovenski politični samostalni časnik samo omenim, da bi bil potreben; tudi v tem obziru, mislim, nismo več prekilovi; — al za sadajšne potrebe še „Novice" čisto zadostijo, in poleg teh imamo še „Pozor" v Zagrebu, ki tudi nas zastopa. Kaj drugega je slovenski teater. Kar se njega tiče, mislim, bi morala Ljubljana perva v zaprege stopiti, ter tako drugim slovenskim mestom v posnemovavni izgled biti. Permaruha, Ljubljančanje, mar niste zaspanci!*) Osnujte kako diletantično družtvo in začnite, začnite! Kdor pa temu oporeka, češ, da nimamo iger, temu naj koj jezik oderveni. Imamo jih! Slovensko slovstvo jih bo, se vé da morebiti k večemu kakih deset ali dvanajst izvirnih izkazati moglo — za pervi pričetek zadosti — koliko jih pa ima vesvoljni slovanski svet! Kako lahko in kako hitro bi se dali na slovenski jezik prevesti. In niso morebiti českí, poljski, ruski in horvatski igrokazi tudi naši? Naši so ravno tako, kakor so naši njihovi. Da bi le z drugimi knjigami tako lahko bilo, kakor z gledišnimi. Kar se teh tiče, smo pač zares še veliki siromaki. Znanstvena naša književnost jako je zaostala in zaostaja za lepoznansko. Kaj je temu drugega krivo, kakor to, da se je do sedaj v naših šolah in pisarnicah vse le nemško razpravljalo. Če se bo pa to enkrat na bolje preobernilo, česar se skoro nadjamo, kaj bo pa potle? Zadrega bo, knjig ne bo! Zatoraj mislim, da je potreba za nje skerbeti. Znanstveno temeljito izobraženih mož imamo hvala Bogu dosti, da bi nas mogli s to hrano preskerbeti, samo da jim je volja, tudi kaj za domovino storiti. — Poleg znanstvenih knjig nam manjka pa tudi knjig za naš krasni spol, ki jih sila pogrešamo. Krasnega spola je polovica — in ako štatistika ne laže — še več ko polovica našega naroda. Naše cvetlice so med njim, in čisto smo do zdaj jih pozabili. Oj sramota! To zares ni vitežko! In kdo more tajiti, da se je ravno zato naš krasni spol bolj ponemčil in potaljančil kakor možki, ker v domačem hramu dušne hrane najdel ni? šel je toraj k sosedu na pósodo. Komur je tedaj mar hvale in zahvale slovenskih devojk, naj se skaže!

Še dvojnih slovstvenih operacij moram omeniti. Perva je, naj se izdá nova naklada naših narodnih pesem. Koritkove in Kastelicove zbirke, mislim, so že do dobrega spoprodane in se ne dobijo več v knjigoteržtvu.**) Ni dvojiti, da to bi bil dober „Geschäft" za založnika. Celi narod bi segel po njih. Ta nova izdatev morala bi biti popolna, to je, morala bi obseči vse dosadaj spisane in po raznih naših časnikih natisnjene narodne pesmi. Se vé, da bi morale biti sistematično uredjene in sèm ter tjè, kjer bi potreba bila, kritično raztolmačene. O važnosti in lepoti naših narodnih pesem govoriti, mislim, je odveč, saj o njih ceni za naše slovstvo morda noben ne dvoji. Le škoda, da smo do zdaj tako malo jih porajtali! Vse bi jih rado prebiralo, kmet s svojimi žulovimi persti in bledi naš pesnik sprehajaje se po senčnem drevoredu.

Druga slovstvena operacija bila bi revizija naše slovnice. Naše najnovejše slovnice so že kakih deset let stare. Jezik, in sicer književni, je v tem času velik korak storil, tako, da po večem ne zadostujejo več terjatvam sedanjega časa. To je narobe svet — bo morebiti kdo rekel — jezik bi se moral vedno in strogo le po slovničkih pravilih ravnati, pa ne prek njih skakati. Pa vendar je tako, morebiti po starem pregovoru, da nobena stvar ni stalna na svetu. Poglejmo na priliko nemški jezik, tudi on se ni na temelji gramatičnih pravil napredoval. Nemci so že imeli primerno veliko slovstvo, ko o slovnici še govora ni bilo. Pa se tudi misliti ne dá, da bi se tako gibčna stvar, kakor je jezik v „železne" večne pravila vkovati dala. Naj mi nobeden ne očituje, da sem protivnik gramatike; ravno ker sem njeni prijatel in zagovornik, svetujem, naj se revidira in sicer kritično in temeljito. Mož pa, ki bi se tega posla lotil, moral bi biti auctoritas na našem slovstvenem polji, kteremu je treba se uklanjati in ukloniti. Mislim, da smo že zadosti dolgo kvasili in mêsili

---

*) Nadjamo se, da veljavni gospod, ki nam je spis o tej važni knjižici obljubil, bo kmali mož beseda. Vred.

*) Permaruha, pa smo Frankobrodčani!! Vred.

**) Kolikor jih hočete, jih še dobite! Vred.

testo vsak več ali manj na svoj osobiti način; treba je, da mu obliko damo — in v peč ž njim!

H koncu pa še eno. Brez dnarja ni nič, celó dandanas. Tega pa nikjer tako ne pomanjkuje, kakor pri nas. Res je, slovenska zemlja ni brez bogatih obertnikov, tergovcov, gradjanov, posestnikov itd., ki imajo cvenka; pa kaj nam to pomaga! Ti ljudje so skoro brez izjemka ali ptujci ali pa poptujčeni Sloveni, ki jim je ravno toliko mar za dnarno podporo naših narodnih potreb, kakor na pr. nam za lanski sneg. Mi pa ravno zato potrebujemo dnarja. Od kod ga pa vzeti? Že enkrat sem bil predlog napravil, naj se dnarji za Vodnikov spominek nabrani raje v utemeljenje slovenske matice porabijo. Mislim, da bi se na ta način spomin Vodnikov dostojneje častil, kakor kak drugače. Ne vém, kolika je dandanas glavnica, ker se vkljub večkratnega opomina še ni račun položil, pa za pervi temelj, mislim, bi bila zadostna! Serbje imajo takošni zavod, Čehi ga imajo, Horvatje ga imajo — zakaj ga mi Slovenci ne bi napravili? Koliko bi pospešil napredovanje našega slovstva! Marsikteri bi kaj večega spisal, ko bi vedil, da v matici založnika dobi. Akoravno se morebiti ne bo Vodnikova glavnica htela v utemeljenje slovenske matice porabiti, to nič ne overa, da se enkrat račun položi.

Veliko je še slovenskih narodnih potreb, ki jih nisem omenil; pri omenjenih bi se še tudi dosti dostaviti dalo, pa naj to malo zadostuje.

Sklepam pa ta sostavek s tem dostavkom, da je za zdaj naša največja potreba ta, da po pravicah, ki nam jih je dala cesarjeva beseda, zajezimo protinarodni duh, ki preti vse naše doline potopiti, da ga iztrebimo in izkorenimo, kjer se je vgnjezdil, drugač se nam bo narod — kakor Kurelac lepo in resnično pravi — „talil kakor kepa snega“.

V Zagrebu 10. nov. 1860.

Zgodovinske reči.

Odkod so Kelti (Galli, Vlahi) prišli v Norikum in Panonijo?

III.

Spisal D. Terstenjak.

Ker smo se prepričali, da Kelti niso iz Krime, in da tudi nekdanji Kimmerci niso bili keltiškega plemena, marveč medskega [1]) Kappadočanom maloazijanskim sorodnega, [2]) in ker smo tudi dokazali, da dr. Ilwofovo terdenje o vlaku Keltov ni temeljito, nam tedaj še ostaja dokazati, kteri keltski rodovi in po kterih straneh starega Norika in Panonije so se po svoji preselitvi iz Gallie nastanovili.

Sicer nam stara povestnica nič gotovega ne pové o času in načinu izseljevanja Keltov iz Gallie, vendar nam verojetno izročuje čas naseljevanja Keltov v Italii, Germanii in Ilirii. Brez vse dvombe tudi niso Kelti mogli poprej v Panonijo in Norik priti, kakor v gori imenovane dežele.

Kar Livi [1]) o času keltiškega izvlaka govori, da bi se bil zgodil za Priska Tarkvinia, ni resnično, in že kritični zgodovinoslovec Niebuhr („Röm. Gesch.“ II, 574—583) je to mnenje do čistega poderl. Tudi stari pisatelji, kakor Appian, [2]) stavljajo upad Keltov v XCVII. olimpiado in Diodor [3]) v čas obsedovanja mesta Rhegium skoz Dionysa sirakuskega, to ni dolgo pred letom 387. Polibi [4]) pa upad Gallov in ujetje Rima leta 382 v eno dobo stavlja. Celó Livi v 17., 35. in 37. poglavji Galle one dobe imenuje „Gens inusitata“, „novae accollae“. Da Herodot za svoj čas nič še o Keltih v Panonii in Noriku ne vé, [5]) akoravno so mu te pokrajine znane bile, sem že pred omenil.

Proti koncu četertega stoletja pred Krist. se je toraj zgodil pervi izvlak, in sicer pod Sigovesom v hercinske logove, in pod Bellovesom v Italijo.

Druga truma je šla pod Kombaulom v Tracio, [6]) leta 360—335 pred Krist. Leta 278 pred Kristusom pa je vojvoda keltiški Brennus s keltiškimi četami rinil do mesta Delphi. [7])

Vsi ti vlaki v ilirski polotok so se pa zgajali po kopnem skoz gornjo Italijo — čez Kras do ustja Save, kjer še za Strabona in Plinija nahajamo keltiška rodiča Tauriskov in Skordiskov.

Po stari Japidii, ktera je izvirno imela medsko-persiške stanovnike, so zaostale pri teh vlakih keltske betvice, zato so stari pisatelji imenovali Japide ilirsko-keltsko zmes. [8]) Pri tej priložnosti se je tudi utegnila ustanoviti kolonija keltiških Tauriskov v Nauportu, ktero mesto Strabon keltiško naselbino imenuje.

Vse to se je zgodilo leta 350 — 336 pred Krist. [9]) Iz gornje Italije ni znan noben drug vlak Keltov v Norik in Panonijo, in gori imenovani vlaki pa niso vsega Norika in Panonije obsedli.

Ostali še so tedaj zmirom po veči strani Norika in Panonije pervotni slovanski stanovniki, in sicer v zemlji sem od Nauporta kraj kranjske, štajarske in horvatske Save do Siska, dalje med Dravo in Muro in Dunajem (Donavo), in po večji strani zapadne Ogerske.

Velika množica slovanskih prebivavcov, kteri so segali čez Drino in Tiso, je bila veržena po Vlahih deloma nazaj čez Karpate, deloma proti iztoku med Gete in Dake. [10]) O tem preganjanji Slovanov po Vlahih je še vedil Nestor povedati. [11])

Al nasprotniki mojih terdenj bi mi utegnili reči: „Norik in Panonija pa nista samo dobila keltiških naseljencov iz juga, temoč tudi od zapada“. Ne tajim tega. Slišali smo, da je truma Keltov šla čez hercinske logove pod Sigovesom. Iz te trume so znani keltiški Boji kot sosedje Norencov in Panonov. Boje pa nahajamo v najstareji dôbi v treh sosednih deželah. Livi [12]) piše od ene betve Bojev, da so se po svojem izvlaku združili s Helveti, v kerih zemlji še so tudi stanovali za Caesara, [13]) Plinija in Tacita. [14]) Mannert jim odločuje dnešnji severni rhonski departement, kjer je stalo njihovo poglavitno mesto Gergovia. [15]) Druga betva Bojev pa je stanovala od virov Dunaja in venetskega jezera (Bodensee) proti iztoku kraj dunajskega pobrežja, proti severju do smrečinega pogorja, in na jugu proti mejašnim goram bavarskim in tiroljskim, dalje proti iztoku prek čez reko Anas do gore cetinske (mons cetius) ne daleč od Vindobone. [16]) Obsedel je toraj ta del

---

[1]) Da so Kappadočani bili Medi, pričuje ime njihovega kralja Ariarathes, kterega je Mithridat premagal (Strabon 12). Za medsko genealogijo Kimmercov govori tudi Genesis. Japhetovi sini so bili: Gomer, Magog, Madai. Madai je toraj bil tretji sin. En del potomkov Magogovih se je podal na Tanais in se je tam z mongoljskimi čudi (Skyti) zmešal. Iz te zmesi je postal pozneje rod Sarmatov. Že učeni Knobl, profesor giesenski (v „Völkertafel der Genesis“) je dokazal, da Gomerci in Kimerci eno pomenja. Kimerci so toraj bili pradedovi Medov in Sarmatov, — iransko pleme zendskega porekla, ne pa arjansko-sanskritskega, v ktero spadajo Kelti. Medi so pervlje stanovališča svoje imeli na Tauru, tam, kjer Jaxartes in Oxus izvirata (Ritter, Erdkunde 8, 27), zato so se Kimerci tudi veleli Taurii, in Krima Tauria. Takošna je, moj poštovani nasprotnik gosp. Matija Koch! Vaša je piškava. [2]) Primeri Eusebi „Chron. armenic.“ II. str. 12 coll. I. str. 95, dalje: Syncellus, 91. edit. Dindorf.

[1]) Liv. 5, 34. [2]) Appian in Kelt. 2. [3]) Diodor, 14, 113. [4]) Polybi 2, 17, 18. [5]) Primeri: Herodot 2, 33. 4, 49. [6]) Pausan. „Graec.“ X. str. 750. [7]) Diodor „Excerpta“ 22, 13. [8]) Obširniše v mojem članku: „Kako daleč je segala zemlja starih Japudov?“ Novice leta 1858, list 51 in 52. [9]) Obširniše pri Mannertu „Germanien“ stran 494 — 495. [10]) Primeri: prof. Vaniček „die Vorzeit und die erste Geschichtsperiode der österreich. Monarchie“ v programu vinkovške gimnazije“ 1853/54, stran 5. [11]) „Nestor“ str. 3. edit. Timkovskij. [12]) Liv. 5, 35. [13]) Caesar „Bell. gall.“ 7, 9. [14]) Plin. 4, 32. Tacit. „Histor.“ 2, 61. [15]) Primeri Caesar l. c. [16]) Strabon 7, 292. 4, 206.

Bojev južno stran dnešnjega Švabskega, Bavarskega, dalje Tiroljsko severno stran in vso solnograško in gornje-avstrijansko okrožje, potem Bohemsko (zato ime Bojohemum), Moravsko in moravsko-slezko mejašno pogorje. [1])

V celi južni strani Koroškega, dalje v celi zapadni strani Kranjskega in po vsem Štajarskem še v ti dôbi ne nahajamo nobene keltiške naselbine, tudi ne v zapadni Panonii, temoč tukaj so še stanovali pervotni slovanski rodiči.

Najprej se keltski Boji kot stanovniki goratega gornjega Štajarskega in Koroškega imenujejo leta 58 pred Krist., ko so norejsko okrožje obsedli [2]) in se s sorodnimi Helveti združili. Pri tej priložnosti so prišli prastanovniki tik pokrajin pervikrat pod oblast Keltov, in ta upad je vrata odperl za druge naseljevanja.

Brez dvombe so ti po gornje-štirskih in koroških planinah naseljeni Kelti v ti dôbi dobili ime „Taurisci“, to je: prebivavci tor — visokih planin, v razloček slovenskih prebivavcov — nor (Vertiefungen), ker Plini piše, da so se prebivavci „rimske provincije“ nekdaj veleli „Taurisci“, sedaj pa „Norici“.

Da ti keltiški „Taurisci“ niso po srednjem in južnem Noriku stanovali, ampak v severnem blizo slovenskih Karnov, [3]) sam Plini terdi, pisaje, „Poleg Karnov so Norenci, nekdaj „Taurisci“ imenovani“. On je hotel reči: V soseščini Karnov, toraj po karnskih in norenskih planinah stanuje rod, kteri se sedaj po političnem poznamlovanji veli „Norici“, ali nekdaj so se veleli „Taurisci“; — ta okoliščina tudi dokazuje, da je rod slovenskih Norencov bil v Noriku veči in številniši, kakor keltskih prebivavcov, ker a potiori fit denominatio.

(Konec sledí.)

Kratkočasnica.

Resnična zgodba.

V pruski (prajzovski) Šlezii sta živela France in Urša pred nekaj leti v lepi zakonski edinosti, — dober izgled vsem sosedom cele okolice. Oba sta bila pridna, varčna (šparovna) in dobra kristjana; terdo sta delala pa tudi rada molila. Zaroda nista nič imela, pa ga zlo želela, zato sta pogostoma Boga prosila, naj bi jima dedíča (verba) dal. Uslišana je bila njuna prošnja. Urša je povila zalega fantiča; nikoli ni mogla Boga zadosti zahvaliti za toliko dobroto. Oče pa vesel reče babici, ktera je porodnici stregla: „privaroval sem 50 terdih tolarjev; napravil bom slavno botrinjo, če tudi vseh 50 tolarjev potrosim od veselja, da sem sinčeka dobil“.

Malo pred botrinjo (pojedino) pride strašna prikazen zvečer v hišo, ktera pa je bila na samoti. Prikazen je imela vso kozlovo podobo, velike rogove in strašen gobec. Pride v hišo in z debelim glasom reče: „Jez sem hudič; prišel sem po vašega sinčeka, moj je! Zdali ste ga meni že preden je bil rojen“. Oče in mati se prestrašita silno, jokata, prosita, naj jima dete pustí, saj ga rada tudi odkupita. Hudič godernja nekaj časa, potem reče: „No, ker vem, da mi fanta nerada dasta, naj bo, vzamem namesti fanta 50 tolarjev“. Oče vès prestrašen gré v skrinjo, vzame tistih 50 tolarjev za botrinjo odločenih in jih dá hudiču, da jima fanta pusti.

Hudič vzame 50 tolarjev, jih vtakne za kozlovo kožo, in reče z groznim žuganjem: „Jez dobro vem, da imata vidva veliko lepega platna; dajta mi ga kolikor ga morem nesti, zakaj v peklu veliko platna potrebujemo, da pogubljene v njega zavijamo in jih potem žgemo“. Oče in mati v neizrekljivem strahu rečeta: „Tam v hramu je, vzemi ga kolikor hočeš. Hudič prižge svečo, ki jo je pri sebi imel in jo tako derží, da je bilo viditi, kakor da bi mu bili kremplji goreli in gré v hram platno pregledovat. France in Urša pa v sredi hiše klečita in molita. Mislila sta, naj ga vzame hudič platna kolikor hoče, da nama le fanta pustí.

V tem pride logar (borštnar) bližnje grajšine v hišo; ker se je bil v gojzdu predolgo zamudil, si ni upal ponoči domú, zato je sklenil pri dobrih ljudéh prenočiti. Kaj pa je — vpraša — da toliko molita in sta vsa prepadena? France pravi: „Tiho tiho! hudič je v hiši; vzel nama je 50 tolarjev namesti fanta, zdaj pa hoče tudi platna, ravno v hramu je; zbera ga, ktero mu bo všeč“. Logar pravi: „pokažita mi hram“. France pokaže z roko hram, pa si ne upa besedice reči. Logar gré, odpre vrata v hram in zakriči: „Kdo je notri?“ Prikazen odgovorí: „Hudič“. Logar pravi: „Prav je; hudiča pa vsak sme ustreliti“, in napnè petelina na puški, s ktero je zalazoval jelena v gojzdu. Hudič vidi, da logar namerja ustreliti“, reče vès prestrašen: „Za Božjo voljo vas prosim, ne streljajte; saj nisem hudič“. Pri tej priči skoči logar v hudiča, ga zgrabi z eno roko za vrat, z drugo mu pa namerja s puško dati po rogéh. Hudiča zdaj privleče v hišo, mu roge in gobec z glave potegne, rekoč: „če ne poveš, kdo si, pa te bom mahnil po butici, da pojdeš precej v pekel nazaj“. Hudič zdaj vès plašan dá nazaj unih 50 tolarjev, pade na kolena, in prosi, naj ga izpustijo ter obeta, da ne bo nikoli več hudičeve podobe na se vzel.

Bil pa je mož ravno tiste babice, ktera je porodnici stregla in je vse vedila, koliko je denarjev pri hiši.

Višnjogorski.

Dopisi.

Iz Zagreba 16. nov. K. Ž. — V „Pozoru“ bilo je javljeno, da rad prejema tudi članke, ki so pisani v duhu zoper njegovo načelje, ker Protipozorjani nimajo svojega posebnega javnega organa. To je gentlemensko! Do zdaj se še pa noben Protipozorjanec ni oglasil. To ni junaško! Bojé se morebiti, da se jim ne bi na mejdanu rogi polomili. Samo na govoru so junaki; tako na pr. klepetajo, da „Pozor“ že mesec dni temelja išče, na kterega se bi postavil, al da ga še zmiraj ni najdel. Kaj takega more le tisti reči, kteri „Pozor-a“ ne bere in kteri le to berblja, kar od drugih sliši, ki so si prizadevali „Pozor-u“ že a priori slab prognosticon dati. Da bi vas muri popil! Dopisi od vseh stranî Jugoslavije so zadostni dokazi, da je „Pozor“ za dandanašnje razmere prave strune napel. Kakor leta 1848 se tudi danes veči del jugoslovanskih plemen na Horvaško tesniše in tesniše naslanja, samo od nje rešitve pričakovaje. Vse priznaja njo za osredje, za kolovodja. Dalmacija „junakorodna“, Krajina „uvick vierna“, Bosna „tužna“, Vojvodina in Slovenska. Do sedaj je samo en glas iz Slovenije se pojavil v „Pozoru“. Nadjali smo se jih več. „Pozor mislim“ je najpriličnije svetu javiti naše potrebe. Kadar bojo Horvati enkrat iz svoje lastne zadrege se izkopali, bodo gotovo tudi nam iz naše pomogli; do tačas je pa treba, da jih mi vsaj s moraličnim simpatijami podpiramo. Malo po malo se začenjajo naše mednarodne razmere jasniti. Še bolj se pa bodo razjasnile, kadar pridejo stare povelja, ustanove, zakoni itd. na dan, ki jih je naš slavni Kukuljević sobral, in ki so že tudi pod tiskom. — 26. t. m. se bodo v Zagrebu zbrali od bana izvoljeni možje, da se bodo o uredbi našega zbora pogovorili in posvetovali. Bog daj srečo! Med njimi je 10 duhovnih, 5 velikih in 10 srednjih posestnikov, al brez obzira na plemeniti ali neplemeniti stan, kar je čisto sedanjemu času primerno; dalje 10 literatov, umetnikov, odvetnikov itd.; 10 gradjanov in 10 odbornikov podeželskih občin, vseh skupaj tedaj 55. Kakor stvarí sedaj stojé, bodemo mi v Zagrebu prej zbor imeli kakor v Peštu. Ako je na to namerjeno ali le slu-

[1]) Obširniše Mannert „Germanien“, 478. Kufahl „Gesch. der Deutschen“ I, 21. Tacit. „Germ.“ 42. [2]) Caesar „Bellum Gall.“ I, 5. [3]) Dokaze o slovenšnosti starih Karnov najdeš v mojem spisu: o starih Karnih v „Novicah“ 1859. str. 249 itd.

čajno, ne vem. — Gospod K. Stojšić v Zagrebu mi je rekel, da pride v kakošnih 14 dnéh „Leptir za godinu 1861“ na svitlo in da se bo pri njemu dobival. Vabimo vse Slovence, se mnogobrojno na to knjigo predbrojiti, tem več, ker na čelu nosi sliko presvitlega našega Strosmajer-ja, ki je edini v deržavnem svetovavstvu se za nas Slovence potegnil!

Iz Štajarskega se bere v „Slov. Prij.“ med drugim sledeči dopis: „Skoro se bodo volili poslanci v deželne zbore na Štajarskem, Koroškem in brez dvombe tudi na Kranjskem. Premislimo žalostno stanje svojega naroda in priporočujmo domorodce, kteri nimajo samo zdrave pameti za težko nalogo zastopnika in zagovornika slovenskih pokrajin, temuč tudi serce za narod naš zapuščen in njegove duševne in telesne potrebe. Slišimo, da se že kaj živo gibljejo naši nemški sosedje, da se najdejo za važno nalogo prikladni možje. Ne ostanimo za njimi, ter pomislimo, da imajo oni bolj razširjeno novinarstvo, kot mi, da moramo mi to nadomestiti z osebnim trudom. Brez tega bodo se volili naši narodnosti na pol, če ne že celó odstranjeni rojaki ali pa možje priprosti, kteri ne bodo zamogli upirati se željam naših protivnikov. Čeravno imamo med knezoškofi iskrene zagovornike, vendar bi se reklo: glejte, že nimajo temelja v narodu, kteri pravice svoje sam zametuje. Že so Slovenci popolnoma ponemčeni ali potalijančeni in zastonj se prenapetneži posamezni trudijo, dokazati, da še so. — Ozirajmo se na brate svoje serbske in češke, če nočemo slišati tega ugovarjanja, ktero bi sicer po pravici zaslužili. Naj nam toraj naši domorodci imenujejo možé, kteri bi zadosti močni bili, nositi težko breme slovenskega poslanca na deželnem zboru, da se volivci naši morejo zastran pravega dogovoriti. Slišimo, da se naš od mladih nog iskreni rodoljub in doktor pravoslovja Jakob Radoslav Razlag poganja za čast, da bi ga deželne občine v Optujskem, Armožkem, Sv. Lenartskem, Ljutomerskem in Gornje-Radgonskem okraju izvolile za poslanca na štajerski deželni zbor, na kterem bode gotovo kot zvest deržavljan in domorodec branil pravice Slovanov na vse strani, kar je že večkrat v svojih spisih dokazal. Duhovniki in srenjski predstojniki delajmo, dokler je čas!“

Iz ljutomerskih Goric na Štaj. 15. nov. — Da vendar ni varno, s tergatvo čez vse Svetce čakati, poterjuje žalostno resnico zopet letošnje leto; nekojim gospodnim vinorejcom je njih grozdje spet pod snegom. Ti so še le na dušni dan tergati začeli, o kopnem jim je merzlo vreme in brijoči madžarski veter vedno oznanoval moža v belem plajščU. Najbolje je pri nas od dné sv. Terezije do vseh Svetcov tergatev dokončati; pa ne bo cviček ne matiček; narava ne terpí sile, marveč narava silo napravi. Malo število nemških vinokupcov le-sem dohajočih pravi: „sand holt sauer, sand holt nit sies“; pa vendar ga plačujejo od 65 do 80 zlatnikov (goldinarjev) štartinjak in še čez; kadar je čern, gren, nanj, se vé, da je odurnega okusa, pretočeno pa bo močno in dobro, kakor vès letošnji sad spričuje. Največ se ga prodá v Varaždin, v Ptuj in v Maribor, kjer so bogati predkupci, koji potem ž njim barantajo, in le ti „sladčavo“ prodajajo. Namesti da bi se kupci naravnost v vinograde podajali, kakor poprejšne leta, ga pa pri teh podkupcih dovelj „sand gnue sies“ nakupijo — in tako našim manjšim vinorejcom dobiček v černo morje odplava, ako še tako dobro kaplico imajo, zakaj v sili ga prodati morajo, drugi pa po-nj ne pridejo; ako bi ga tudi tù po 40 do 50 zlatnikov štartinjak dobil, po kerčmah ga vendar pod 10 soldov maslic ne boš serkal — posebno po Nemškem ne — in to ob času, kadar vinsko dacijo dajajo vsi vinorejci! — Ljube „Novice“ so že veliko torbo resnic razglasile, še naj to povejo v prid in poduk kmetijstvu. Prav prav sitno je za kupca, kadar kmeta na boben naslonjenega iz tako bridke zaderge reši ter z dobro vestjo — in oserčen od gospôde — par kosov (parcel) od njegovega kmetijstva kupi in za ceno odmerjene procente plača; gruntna razdeljitva je dovoljena, dacijo za parcelne broje plačuje; prepisan ali pripisan v gruntno knjigo k lastnemu posestvu ali kakor koli z onimi kupljenimi parcelami pa nikakor priti ne more!*) — Ako je kmetovavcu dovoljeno, od grunta kaj prodati, naj se dožene to do čistega, do konca in kraja, do gruntnega prepisanja ali pripisanja. Ako pa mu ni dovoljeno, od grunta kaj prodati, bode pa vsak kupec vedil, pri čem da je, in vsak kmetovavec bo vidil, kam pride, ako se bolje ročke kakor pa otke derží. Kuhar.

Iz Celovca — naznanja poslednji list „Slov. Prij.“, da je družtvo sv. Mohora te dni razposlalo družbenikom dvoje knjig: „Koledarček za leto 1861“ in „Zgodbe sv. pisma starega zakona“. — Dalje beremo v ravno tem listu „lepo prošnjo“ do vseh prijatlov rajnega gosp. Blažeta Hermeter-ja, naj bi darovali, kar je njih draga volja, za napravo grobnega kamna verlemu rodoljubu, ki ga prezgodaj pokriva černa zemlja. Doneski naj se pošljejo slav. vredništvu „Slov. Prij.“ v Celovec. — Dopis iz sv. Višarjev, kjer se je letos sv. leto obhajalo, naznanuje, da od 16. maja do roženkranske nedelje je bilo obhajanih 102.400 romarjev; pridig je bilo slovenskih 110, nemških 56, sv. maš 1477; duhovnikov vseh skup, kteri so opravljali Božjo službo, je bilo 29, ki so bili tako razdeljeni, da je vedno okoli 10 duhovnikov pričujočih bilo.

Iz Gorice 16. nov. Fr. Gr. — Sopet so naše „šiore parone“ (gospodinje) na dan privlekle svoje stare in povezane lonce, kteri so čez dva mesca v kakem kotu tičali ter so začele študentom „mineštro“ kuhati. Začelo se je namreč novo šolsko leto celó po starem stroji. Misliti je bilo, da bo letos vsled cesarskega ukaza in po tolikem pisanji o potrebi kake prenaredbe z materinščino bolje, al vse je še po starem! Upati je bilo, da se bo saj verozakon v pervi in drugi šoli po domače razkladal, pa še ni duha ne sluha o tem. — Naj priveržem tej žalostinki eno smešnico, ki se je pripetila te dni pri nas. Znano je, da o času rekrutbe novinci radi burke uganjajo, ker so fantje posebno dobre volje. Po Gorici prodajajo neko sorto kruha turšičnega z grojzdjem „zaleti“ imenovano, kterega najraje šolarji v šolo gredé kupávajo. „Kaj pravi uni-le z jerbasom, da naj se va-nj zaletim?“ — popraša v vojaščino poklican mladeneč tovarše svoje. „Da! zaleti vpije“ — mu odgovorijo. In pri ti priči se zaletí le-ta s tako silo v moža z jerbasom, da ga mahoma na tla verže. Se vé da berž hrum postane in da pride precej tudi policaj prašati, kaj da imajo. „Na tla me je vergel“ — odgovori mož kruh pobiraje — dasiravno mu nisem nič žalega storil“. „Kaj!“ — odgovorí vinjeni rekrut — „zakaj si mi pa rekel: zaleti se?“ Vriskaje in prepevaje je šla množica prederznih fantov v kosarno. Matevže.

Skopa na Krasu 12. nov. 7. dan t. m. je burja pri nas nenavadno razsajala, tako, da so se kamnate sihote tresle; mraz je bil, da ljudje so se iz postelje bali, in ob šesti uri jih je še malo ustalo. Ob tem času se iz nekega kamina sred vasí ogenj prikaže; burja ga podpihuje, da kmali ni več pomagati bilo. Poglavitna skerb bližnjih je zdaj le bila, živino in boljše blago nevarnosti oteti; drugi sosedje, ki so berž na pomoč prihiteli, so delali kar so mogli. Pa le Bog zamore o takem pišu pomagati: Šest sežnjev od perve strehe se druga slamnata uname, 45 sežnjev od te tretja, in kmali vse, kar je okrog bilo. V poli uri je 12 sihot plamen požerl. Nesreča je velika in tem veča, ker se te sihote ravno zdaj, in posebno letos, ko nam je Bog po večletnih slabih letinah dobre pridelke dal, z živežem za živino in ljudí napolnjene bile. Petero družin je ob vse, in brez milosti dobrih ljudí jim ne bo mogoče spet na noge priti. Vseh škoda znese čez 8000 gold. Naj se

*) Naj bi se to v deželnih zborih razsodilo! Pis.

jih usmilijo dobrotniki, ki te verstice berejo, in jim pridejo na pomoč, zakaj siromaki so taki, da se jih Bog usmili. Prosim lepo, prosim za-nje! — Zdaj, pa že prepozno spoznavajo tukaj, kaj potrebuje vsaka soseska: dimnikarja, ki ometa kamine, — ponočnih čuvajev, — srenjske sikalice, — zavarovanje sihot in blagá, — odprave slamnatih streh in kop, pa še mnogo druzih rečí, ktere vé, drage „Novice“, tolikrat priporočujete. Oj! da bi drugi ne bili prisiljeni, še le po toliki škodi svojih potreb spoznati. V. M. Živic.

Iz novomeške okolice 17. nov. — Dajte, drage „Novice“ natisniti v svarilo gospodarjem, zlasti pa kmetiškim ljudém, ki se še vedno premalo varujejo ognja, naslednje verstice o kobni nesreči, ki je zadela — bodi Bogu milo! — stanovnike goriške vasí v mirnopeški fari, kjer je od 16. na 17. t. m. ponoči pokončal požár čvetero hiš, ter podal pogorelcom beraško palico v roke. Nesreča je toliko veča, ker niso le hiše zgorele, ampak žalibog! tudi druge rečí, kakor senice z nasteljo in vso kermo, kašte z žitom, konobe z zeljem, repo in korunom vred. Revčkom, usmiljenja vrednim, ni ostalo ne cempera hrane ne za zimo ne zmladletje; šel je živež in seme, zraven tega pa še kmetijsko orodje. Ni se dalo druzega oteti, kakor goveja živina, ki so jo k sreči sosedje pogorelcov iz hlevov izpeljali, da ni zapadla gotovemu poginu; dva vola pa sta zginula, kam da, sam Bog vé! Kako da se je ogenj izcimil, še ni dobro znano, — to se pa sploh terdi, da je neko dekle, ki je šlo v vas k merliču čuti, z gorečo tersko v rokah memo slame polne senice gredé zapalilo. Le žalibog! da je še vedno na kmetih nemarna navada z gorečimi terskami svetiti, bodi si zvečer ali na jutro, čeravno je to dokajkrat že grozno nesrečo napravilo. Prašam: bi mar ne bilo bolje in varniše si lučirn omisliti, da bi se takim nezgodam v okom prišlo? Zdramite se, ljubi moji, da se ne bote kesali, kadar je že prepozno — krava iz hleva! M. Podgoriški.

Iz Ljubljane. V četertek, 15. dan t. m. je nehalo samostojno krajnsko deželno poglavarstvo in delavnost dotičnih kancelij v Ljubljani se je končala. Odsihmal je krajnska dežela združena s teržaško-isterško in goriško in poglavarstvo vseh teh treh dežel je v Terstu pod Njih ekscelencijo gosp. dr. Burger-jem, čigar namestnik za take opravila, ki ne spadajo naravnost le v oblast deželnega poglavarja v Terstu, je za krajnsko deželo gospod grof Karl Hohenwarth, ki razun tega, da je deželni predstojnik, je tudi kantonski predstojnik za okolico ljubljansko, kakor je to tudi sedaj v vseh tistih deželah, ki so po novi osnovi zgubile samostojnost poglavarstva. Ker je po teh prenaredbah tudi opravilstvo Njih ekscelencije našega deželnega poglavarja, grofa Gustava Chorinskiga, jenjalo, je bilo poslednje tri dni njih stanovanje celi dan polno različnih duhovnih in svetnih stanov, ki so prišli slovó jemat od gospoda, ki so 10 let bili Krajni občespoštovani poglavar in celi deželi dobro poznani, ker se niso zaperali v štiri kote svoje pisarnice, ampak v svojem visokem poklicu večkrat obhodili vse, tudi samotne kraje dežele naše. Lahko je tedaj zapopasti, da je tužna bila ločitev! — V vsem je nastalo poslednji čas neko živejše gibanje v našem sicer zlo mertvičnem mestu in strele leté na tukajšno hranilnico (šparkaso), kar je nje zastavnica zavoljo premalo skerbne kontrole okradena bila, — strele leté na mestni odbor, kar se vé, da bode on volil poslanca v deželni zbor, — strele leté na družtvo za dnarno pripomoč obertnikom, ker je otevši čast Krajne, dežele slovenske, pismo poslalo preslavnemu Gospodu v Diakovar, — pa še hujše strele bojo letéle — tega smo si svesti — kadar bojo vsled cesarska diploma od 20. oktobra naši domačini terjali tudi pravice za slovensko zemljo. Al pustimo danes, kar še le bo; obernimo se k temu, kar je že. Najvažniši so sedaj tisti glasi, ki v „Laibacharci“ in unanjih časnikih terjajo, naj po izgledu druzih mest sedanji mestni odborniki, zapustivši svoje stole v mestni hiši, sklenejo nove volitve mestnih odbornikov gledé na to, da iz mestnih odbornikov se bo volil poslanec ali se bota volila poslanca v deželni zbor. Tudi mi smo popolnoma teh misel, naj se vseh 30 odbornikov vnovič voli, ker volitev mestnih odbornikov v letu 1850 ni imela v perspektivi deželnih poslancov. Al toliko se lahko s tem počaka, da pride deželna postava za krajnsko deželo na dan, da bomo vedili, pri čem da smo. Ta čas naj pa mestnjani naši dobro prevdarjajo, ktere možé bojo volili, da ne pridemo iz dežja pod kap ali iz lonca v kotel! — Prav ostuden glas pa je nasproti tisti, ki se je iz Ljubljane slišati dal predvčeranjim v dunajski „Oest. Zeit.“; na obrazu se mu vidi, da mu je slovenščina strašen tern v pêti; odtod njegova neslana pisarija. Zakaj da je tukajšno družtvo za pripomoč obertnikom onemu slavnemu gospodu častni diplom poklonilo, je očitno reklo v zahvalnem pismu, in ker, podelivši tako čast tudi našemu rajnemu knezoškofu in mnogim drugim, ni prašalo omenjenega korespondenta za njegovo visoko dovoljenje, je mislilo, da ga tudi sedaj prašati nima. Vidiš, drago družtvo, ako hočeš hvaležno biti verlim možakom za dobrote, ki jih skazujejo slovenskemu narodu, moraš pred v Frankobrod prašat iti! O! to si tabart napačno storilo, da nisi. Kdo te je k temu napravil? — vpraša dalje mož iz Frankobroda. Ko bi bil v onem zboru bil, bi bil slišal, da Tvoje pismo je bilo že „fait accompli“, ko je rodoljubni predsednik Tvoj zboru tisti predlog napravil. Čakaj, čakaj, drago družtvo! drugikrat Te bo mož iz Frankobroda še prašal: odkod jemlješ dnar, da ga posojuješ svojim ljudém!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Te dni je bila deželna postava za Tiroljsko oklicana, ktera je v poglavitnih rečéh štajarski, koroški in salcburžki enaka, zoper ktere, ker se ne ujemajo s potrebami današnjega časa, se od več strani tako veljavni glasi čujejo, da jih sl. ministerstvo skor ne bo moglo popolnoma prezreti. Tiroljci bojo vsled svoje deželne postave poslali 56 odbornikov v deželni zbor in sicer po 14 iz čveterih stanov, namreč 14 višjih duhovnov, 14 žlahnikov, 14 mestnjanov, 14 pa iz kmetov. Pravijo, da perva deželna postava, ki pride sedaj na dan, bode za Česko, in ker jih ima potem še kakih 17 priti, bo precej dolgo terpelo, preden se bojo mogli deželni zbori v nemško-slovanskih deželah začeti; Ogri in Ogrom pridružene dežele bojo potem takem s svojim deželnim zborom ali pa s svojimi deželnimi zbori (kako bo ta reč, še ni gotovo) že mogli dosti pred začeti. Ker pa bo prihodnji deržavni zbor deloma iz poslancov deželnih zborov obstal in ker po cesarskem patentu od 20. oktobra se vprihodnje ne more nobena postava dati brez pripomoči deržavnega zbora, bo tedaj še precej dolgo terpel prenehljej za postavodaje.

— Po cesarskem ukazu se imajo odpustiti opomini, ki so dosihmal časnike vsled §. 22. postave doleteli in kteri, če trikrat pridejo, življenje ugasnijo časniku. Čeravno s tem ukazom še ni preklicano tisto novinarstvu zlo nevarno opominovanje, je vendar to pomilostenje znamenje, da se ima časnikom nekako prostejše gibanje dovoliti.

— 17. dan t. m. se je presvitla cesarica, od Njih Veličanstva spremljena do Bamberga, podala na pot v Madeiro, kjer bo 6 mescov ostala. Ž njo je šel nje mlajši brat in 20 druzih oseb možkih in ženskih, nji v postrežbo. Madeira, otok v atlanškem morji, je kos Afrike, pa lastnina portugaljskega kraljestva; glavno mesto tega zlo rodovitnega otoka je Funhal, 100 milj od Lisabone, z 18.000 stanovavci.

— Kazenska pravda zoper Richter-ja se je spet začela v pondeljek. Ker poprejšni predsednik gosp. Schwarz še ni zdrav, je predsednik sedaj gosp. Winter.

— Ker so pivarji (ólarji) ceno piva (ola) podražili za 4 krajc. pri bokalu, je to naše olopivce razkačilo tako, da se jih je veliko zaklelo ne pokusiti ola pred, dokler ne bode cena spet po starem. Pivar švehatski se je oglasil zoper to agitacijo ter olopivcom dokazal, da pri vsi tej višji ceni bo še dokaj zapivaril, ker je cena hmelja poskočila z 250 gold. pri centu, vagán ječmena pa za 1 gold. 60 krajc.

— Miloserčne sestre, kterim je, kakor v več druzih mestih, gospodarstvo in oskerbništvo bolnikov tudi v dunajski véliki bolnišnici videnski izročeno, so te dni v ojstri preiskavi, ker so se vsi zdravniki te bolnišnice hudo pritožili, da ne ravnajo tako kakor bi imele ne v postrežbi, ne v kuhinji itd. Deželno poglavarstvo je poslalo deželnega svetovavca grofa Mnišeka, zdravstvenega svetovavca gosp. dr. Bernta in gosp. korarja Holcinger-a v bolnišnico, da vpričo gospoda vodja in gospé priorke natanko zaslišijo pritožbe vseh zdravnikov, sami preišejo vse, in potem razsodijo, kako in kaj. Konec pravde še ni znan, ker preiskava še zmiraj terpí.

— Nove papirnate desetice so že narejene, in menda že ta teden se bojo izdajati začele.

Štajarsko. Iz Gradca 14. nov. V včerajšnem zboru so mestni odborniki po večini glasov sklenili ministerstvo prositi, da gledé na novo deželno postavo dovoli novo volitev odbornikov mestne županije po predpisu županijske postave od leta 1849.

Reka 13. nov. V včerajnem zboru je mestni odbor enoglasno sklenil po banu horvaškem Njih velič. cesarju prošnjo pokloniti, naj se sedaj Reki, ko je spet v zvezo z Ogerskim stopila, dá samostojnost nazaj, ki jo je to mesto imelo do leta 1848. — Ob novem letu morajo začeti vradnije, politične in sodniške v horvaškem jeziku svoje opravila opravljati.

Česko. Iz Prage. Kakor „Čas“ pripoveduje, je nekoliko tistih študentov, ki so se ob vseh Svetih udeležili svečanosti na pokopališču volšanskem, obsojeno v zapor za 24 do 48 ur, 4 pa bi imeli Prago zapustiti; zoper to sodbo so se pritožili, in vseučiliščni rektor in direktor politehnike si prizadevujeta, da bi se odpustila kazen. — Za gotovo se pripoveduje, da sedanji deželni poglavar moravski, grof Forgač, bode deželni poglavar češki. — Krajcarjev pri nas silno pomanjkuje; novi 4krajcarji, ki so bili sèm ter tjè perve dni tega mesca viditi, so zginili spet kakor kafra; kdor menja bankovec goldinarsk, prejme pol soldov cel kup.

Galicija. Iz Lvova. Kakor je v Krakovi akademijno starešinstvo z študenti vred prosilo za vpeljavo poljskega jezika na vseučilišču ondotnem, tako so tudi študentje vseučilišča lvovskega hotli ministerstvo prositi za to; al ojstro jim je prepovedano bilo, češ, da študentom, ker niso skupščina (korporacija), ne gré pravica prošnjih pisem, ki so po ukazu dežel. poglavarstva od 2. novembra t. l. sploh prepovedane.

Ogersko. Vse se giblje, in od zora do mraka pa še celó ponočí ni mirú, kako naj bi se izpeljal cesarski diplom od 20. oktobra. Dve stranki: stranka Madžarov „stare korenine“ in stranka mlajša svobodneja si delate nasproti. Kakošen kruh bo iz te moke, se še ne vé. Grof Karolyi je vendar prevzel administracijo peštanske županije, ktere se je dolgo branil. Precej Donave bo še v morje steklo, preden bojo vse županije gotove.

Erdeljsko. Iz Brašovega 9. nov. Skozi 3 dni dežuje pri nas kakor da bi iz škafa lilo; od več strani slišimo od hudih povodinj.

Solnograško 9. nov. Tudi pri nas so nekteri mestni odborniki nasvetovali novo volitev mestnega odbora; al večina je njih svèt poderla, češ, smo že tudi mi dobri za deželni zbor! Se vé da: prijetno je za domovino v mestnem zboru — dremati!

Dalmacija. Iz Kotora 15. nov. Tisti Černogorec Kadič, ki je umoril kneza černogorskega, je še zmiraj pri nas zapert, ker sodba, da ima ob glavo djan biti, na Dunaji še ni poterjena.

Iz Benetk. Tudi pri nas in v Terstu so zaperli poslednje dni spet več oséb izmed uradnikov c. kr. pomorskega oskerbništva, na ktere sum letí, da so deležniki velike goljufije, ki se je godila pri proviantu in monturi v lanski laški vojski.

Laško. Vojskovodja avstrijanske armade na Laškem fzm. Benedek je iz Verone 14. dan t. m. oklical pervo armadno povelje, v kterem med drugim pravi, da izvoljen od cesarja za imenitno službo prevzame komando poln zaupanja na junaško armado. „Kadar bo bila resna ura — sklepa slavni poveljnik — mi bo na pomoč izurjenost in pogumnost vaša, moja poštena volja, moja stara vojaška sreča in blagoslov Božji! Tako hočemo cesarju zvesti in verli vojaki biti in — če pride boj — zmagati ali pa častno pasti. Slava cesarju!“ — Iz Genove so že prišle novice, da je general Garibaldi že prišel domú v samotno Kaprero na severno-izhodnjem bregu otoka Sardinskega, kjer bo kmetovaje ostal do prihodnjega svečana, dokler ne zapoje — kakor je v svojem poslednjem oklicu rekel — vnovič bojna tromba na Laškem. — Gaeta se še zmiraj derží; kralj neapolitanski Franc II., ki je s svojo rodovino še zmiraj tam, pravi, da se hoče braniti do zadnjega moža. Pravijo, da tudi sv. oče papež ne bojo Rima pred zapustili, dokler kralj ne zapustí Gaete.

Francozko. Iz Pariza. Cesarica francozka je zapustila Pariz in se podala v Škocijo. Vse se čudi, kaj to pomeni, pa nobeden pravega ne vé, ker cesarica ni bolna; to pa se zlo govorí, da pobožno gospó serce silno bolí, da cesar Napoleon preterdo ravná s papežem.

Angležko. Iz Londona. Po vseh časnikih nosi zvonec sedaj spet to, kar sta ministra Russel in Palmerston 14. dan t. m. v neki mesarski skupščini govorila zagovarjaje laške prekucije; vse nju besede so letéle na to, „da imajo Lahi prav, da so zapodili malovredne kralje in si izvolijo bolje!“

Černagora. Iz Cetinja 1. nov. Naš knez, še le 19 let star, se bo 11. dan t. m. oženil z 14 let staro, pa zalo hčerko starašina in vojvoda Vukotića. Černogorcom je ta ženitev prav po volji. Dohodki kneza našega se štejejo na 140.000 gold. za leto; Rus mu daje 42.000 gold. vsako leto, ravno toliko Francoz, Černogora pa okoli 50.000 gold.

Pogovori vredništva. Gosp. J. L. v Ž: Prejeli smo pervo polovico. Hvala lepa! Začeli pa bomo z zanimivo povestjo koj ob novem letu, da pride vsak oddelek posebej. — Gosp. J. F. v T: Dobro došli Lomenčani! — Gosp. J. K. v zl. Pr: Hvala! Natisnili bomo berž drugi pot.

Žitna cena

v Kranji 3. septembra 1860.

Vagán pšenice domače 6 fl. 60. — banaške 6 fl. 70. — reži 4 fl. 75. — ječmena — fl. —. — ovsa 2 fl. 20. — proso 3 fl. 75. — ajde 3 fl. 95. — koruze 4 fl. 40. — soršice — —

Kursi na Dunaji 19. novembra.

5% metaliki 66 fl. 25 kr.	Ažijo srebra 35 fl. 10 kr.
Narodno posojilo 77 fl. 10 kr.	Cekini 6 fl. 43 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.